

LÂİKLİK VE DİN İLİŞKİLERİ

Prof. Dr. NEŞET ÇAĞATAY

Bugün dünyada mevcut kırk altı İslâm devletinden hiç biri şeriatla yönetilmemektedir; bu mümkün de değildir, çünkü Tanrının buyruklarını, yasaklarını ve öğütlerini içeren Kur'an'da hukukî hüküm bildiren âyet sayısı elli kadardır. Onlar da, evlenme, boşanma, şahitlik, miras gibi aile hukukunun küçük bir parçasını kapsar.

Bugün dünyada insanla insan, insanla toplum, insanla devlet, toplumla devlet ve uluslararası ilişkileri düzenleyen binlerce hukukî konu vardır. Uluslararası anlaşmaları, ulaşım, iletişim, gümrükler, eğitim gibi hususları hangi din adamı, imam, hangi müftü çözecek?

Günümüzün bir sürü sorununu bir yana bırakıp kafasında sadece dört kadınla evlenme, onları da istediği zaman "boş ol" diyerek boşama fikri yer alan bir kişi, başka türlü düşünemez.

İşte İslâm devletleri arasında, "şeriatı uyguluyorum" diyenlerin uygulamaları bu dar çerçevededir. Beşerî ilişkilerin yüzde doksan dokuzunu teşkil eden öteki işleri o İslâm devletlerinde de millet meclislerinin çıkardığı yasalar düzenler, modern ve çağdaş hukuk eğitiminden geçmiş olan hâkimler, savcılar karara bağlar. Zaten başka türlü de olamaz.

Onlarca devlet ve imparatorluklar kurmuş, olaylara gerçekçi bir açıdan bakan, Kur'an'daki sınırlı sayıdaki hükümlerle, durmadan büyüyen, gelişen toplumu yönetmenin zorluğunu anlayan sağduyulu ve zeki Türk ulusu, ta... Selçuklulardan başlayıp Osmanlılar yönetiminin sonuna dek geçen dokuzyüz yıla yakın bir süre, geleneğe, göreneğe dayanan, "kavain-i örfiye" denen ciltlerce yasa düzenlemiştir.

Bunlar içinde, gayr-i müslim uyrukların ürettikleri şaraptan, besledikleri domuzlardan vergi alma gibi Kur'an hükümlerine ve emirlerine aykırı olanlar bile vardı. Öte yandan yine Osmanlı idaresinde yani şeriat kurallarının geçerli olduğu halifelik dönemlerinde 1850'lerde, Avrupa'da gelişen modern hukuk yasaları alındı. 1850'de ticaret yasası, 1862'de ticaret mahkemeleri usulü nizamnamesi, 1864'de deniz ticaret yasası alındı.

1869'da, bu batıdan alınanlardan ayrı olarak, dinî ve dünyevî kuralları içeren ve "mecelle" denen kod düzenlenmesine girildi. Cevdet Paşa başkanlığındaki bir kurulca düzenlenen Mecelle'de yer alan, fıkıhın yani İslâm hukukunun şu kuralları yardımıyla esneklikler sağlandı: "Örfen ma'ruf olan şey, şart kılınmış gibidir, madde: 43" "Zamanın değişimi ile hükümlerin değişmesi inkâr olunamaz, madde: 39", "Örf ile tayin, nas (Kur'an hükmü) ile tayin gibidir, madde: 45", "Zorunluluklar yasak olan şeyleri mubah kılar, madde: 21."

Yirminci yüzyılın başlarında şeriatçıların ödün vermek istemedikleri aile hukukunda köklü değişiklikler benimsenmiştir. Örneğin 1917'de aile hukukunu ele alan bir kararname çıkarıldı. Bunda, kocanın ikinci bir kadınla evlenmesine razı olmayan kadına, boşanma isteğinde bulunma, hatta evlenme sırasında tek evliliği şart koşma hakkı tanınmıştı.

İslâm hukukçularının bazılarının verdikleri fetvalardaki hükümler çoğu kez çağ dışı kalıyordu. Örneğin bir kuyuya, kedi, köpek, fare gibi hayvan düştüğünde bilmem kaç kova su çekilirse o kuyu suyunun temizleneceği hakkında fetvalar var. Veba ya da başka bir salgın hastalık mikrobu- na bulanmış bir kuyu, su çekilmekle temizlenir mi? Antiseptik maddelerle dezenfekte edilirse temizlenir.

Ramazan ayının başlangıcı için, tepelere tırmanıp ayın ilk günü görülmeye "rü'yet-i hilal" çalışılır. Bugün astronomi bilgileri, masalarının başında, ayın güneşin ne zaman doğup ne zaman battığını, ne zaman tutulduğunu, hem de milyonlarca yıl öncesinden ve sonrasında hesap ederler ve saatiyle dakikasıyla bilirler. Bu tür örnekleri yüzlerceye vardır. Bu mümkündür.

Batı hukukçularının geliştirdiği savcılık müessesesi de İslâm hukukunda yoktur. Bundan dolayı İslâm hukukunda, kişilere karşı işlenen suçlarda kamu davası açılmıyordu. Suç işleyenler güçlü ve arkalı iseler, yurttaşlar davacı olmaktan bile çekiniyorlardı.¹

¹ Savcılık, Adalet Bakanının emri ve kontrolü altında olmak üzere ve üstlerinin talimatıyla bağlı olarak, kaza kuvveti nezdinde, icra kuvvetini bir birlik halinde temsil eylemek üzere teşekkül eden adli, idari makamlardır. Savcılık esas itibarıyla: 1— Ceza mahkemelerinde kamu davası, 2— Hukuk ve idare mahkemelerinde devletin menfaatını temsil, 3— Hükümlerin icrasını takip ve temin etmek görevleriyle yükümlüdür. Savcılık makamları kaza kuvveti katında özgür bir birlik halinde daima bir ve aynı şahsiyeti yani devleti temsil ettiğinden dolaydır ki savcılık görevlileri, tarafsız ve bağımsız olan yargıçlardan ayrı bir niteliği haizdir. Bunlar Adalet Bakanının buyruğu altında bulunur. Atanma, nakil ve görevden alınmaları Adalet Bakanının takdirine bağlıdır. Mahkemelerde taraf teşkil ettiklerinden,

İslâm hukukçuları, sosyal ilişkileri ve sorunları çağın yeni buluşlarıyla bağdaştıramadıkları gibi, din adına bir sürü de hurafe uydurmuşlardır.

Dini hurafelerden arındırmak için önce, insan ilişkilerini sosyal konular, din konuları olarak birbirinden ayırmalı. Onun ardından da bu iki konunun sınırlarını iyi çizmeli. Dine ve dünyaya ait işlerin sınırları iyi çizilmeyip herşey, dinin içine sokulursa, yönetimin, din kurallarıyla değil de TBMM'nin çıkardığı yasalarla yürütülmesi demek olan lâiklik kavramı, dinsizlik olarak yorumlanabilir.

Bugün Müslümanların büyük bir çoğunluğu, bütün sosyal konuların ve sorunların Kur'an'ın içinde bulunduğunu sanıyor. Biraz önce işaret ettiğim gibi, Kur'an'da hüküm bildiren âyet sayısı elli kadardır.

İslâmın yayılmaya başladığı ilk sıralardaki ilkel yaşamda ortaya çıkan yüzlerce konu bile ya peygamber tarafından ya da ashab yani onun yakın arkadaşları tarafından çözümlenmiştir. Dahası peygamberin sünnet denilen önerileri bile "Bu sizin kendi öneriniz midir? Tanrı buyruğu mudur?" denilerek bazı durumlarda ashab tarafından tartışılmıştır. Öte yandan Hz. Muhammet de bazı konuları sahabilerin (yakın arkadaşlarının) çözümlemesini teşvik etmiştir.

İslâm'da her şeyin din kuralı sanılması, İslâm dini kurucusunun aynı zamanda devlet başkanı olmasındandır. Dört kutsal kitaptan Zebur'un kendisine indirildiği Davut Peygamber de İsrail kavmine kırk yıl (M.Ö. 1015—975) hükümdarlık etmiştir; ama Zebur'da din ve toplum kurallarından çok, Davut Peygamberin Tanrıya yakarışları ve güzel sesiyle okuduğu ilâhiler yer almıştır. Gerek Davut Peygamber, gerekse ondan sonra İsrail

yargıçlar gibi reddolunamazlar. Bizde adli mahkemelerde savcılık örgütü 5 Haziran 1879 günlü Mahakim-i Nizamiye Teşkilatı Yasası (56—57) ile kurulup hâkimler yasaının 18. maddesiyle de yargıçlıktan ayrı bir meslek olduğu belirtilmiştir. Askerî Yargıtay, Daniştay ve Sayıştay gibi özel mahkemeler katında dahi özel surette savcılıklar kurulmuştur.

Özetleyecek olursak savcılık, devlet adına iddia görevi yapan ve kanunlarda suç teşkil eden fiilleri koşturmakla yükümlü olan makam sahibi veya ceza yargılamasında devlet adına iddia görevini yerine getiren kişidir. Başlıca görevleri: 1— Ceza davalarını kamu adına koşturma, 2— Ceza davalarını açma ve yürütme, 3— Ceza davalarında kanun yollarına başvurma, 4— Ceza davaları sonunda verilen mahkumiyet ilamlarını infaz ve takip etmek, 5— Devletin ilgili olduğu bazı hukuk davalarını takip etme, 6— Kamu davalarında iddia makamını temsil, 7— Cezaevleri, icra daireleri, noterler gibi adliyeye bağlı ve ilgili kurumları denetleme, 8— İdarî ve malî yönden adliye dairelerinde yasaların verdiği temsil ve yürütme görevlerini yerine getirme.

kavmine (M.Ö. 975—931) yılları arasında hükümdarlık eden oğlu Süleyman Peygamber, halklarına, Musa Peygambere yollanan Tevrat kurallarını öğretmişlerdir. Musa Peygamber ise hükümdar olmadığından kendisine gelen vahiyler genellikle sosyal kurallardan çok ahlâk kurallarını içerirler. Üçüncü kutsal kitap olan İncil'in kendisine indirildiği İsa Peygamber de devlet başkanı olmadığından Hıristiyanlıkta da durum Musevilikteki az çok benzer.

Hıristiyanlıkta kilise, hükümdarların, kralların dünya işlerindeki yönetimlerine ortak olmak istemişti. Ancak, çok erken başlayan eğitim hareketleri, bilim kuruluşları olan üniversitelerin açılması, bu din adamlarının aşırı baskısına karşı, gelişen Rönesans ve Reformasyon akımları, matbaanın icadı, halkın bilinçlenmesini sağlamış, onların olumsuz etkilerini önlemiştir.

Hıristiyan âleminin bir avantajı da, onlarda kadın, sosyal işlerde ve ibadette, mabedde erkeğin yanındadır. Tek kadımla evlilik vardır, erkek "boş ol" sözüyle karısını evinden atamaz. Bu da kadına yaşam gücü, evine, çocuğuna, çocuğuna sahip olma garantisi vermiştir.

İslâm'da, XIX. yüzyılın sonlarına dek köle ve cariyelerin yani Müslüman kadın ve erkek kölelerin durumu çok acıklı idi. Onlar insan sayılmaz, maldır, alınır, satılır, miras kalır. Buna kesin olarak son verilmesi, Medenî Kanunla yani 1926'dadır. Kölelik işi bir çok İslâm memleketlerinde 1949'lara kadar sürmüştür.

Kölelik müessesesi bütün dünyada eskidenberi yaygındı ama akla büyük değer veren ve yüce insanî ilkeler getirmiş olan İslâmiyette bunun sürüp gitmesi, İslâmiyetin aralarında doğup geliştiği Arap toplumunun köklü geleneklerinin zorlaması sonucudur. Bu yüzden Hz. Muhammet, yakın arkadaşlarını toplayarak dünya işleri için karar almamış, pek çok konularda kendi hüküm vermiş yani sünnetle halletmişti. Ancak bazı konularda, Tanrıya yakararak hüküm bildirmesini istemiştir.

Hatta ilk dört halifenin ikincisi Hz. Ömer bile, bazı hususlar için Tanrıdan hüküm istemesini Peygamberden rica etmiştir. Şarabın haram kılınması, peygamber eşlerinin kıyafeti bunlardandır, bunlar on dört kadar olup "muvafakat-ı Ömer" denir.

Eğer peygamberin sözleri ve kararları Tanrı buyruğu gibi olsaydı hür kadınların kıyafeti, içki, tefecilik vb. gibi konular için Tanrıdan hüküm istenmez, peygamberin kendisi karar verirdi.

Bu tür haller için birkaç çarpıcı örnek verelim: Bugün Türkiye dışındaki İslâm memleketlerinin çoğunda namazların sadece farzları kılınır. Oralarda iken bunun nedenini sorduğumda, "Tanrının, kullarına buyruğu farzlarıdır, sünnetleri peygamber kendisi için fazladan kılmış, biz peygamberin kulu değil ümmetiyiz" dediler. Yine bizde, iki rek'at olan cuma namazı onaltı rek'at olarak kılınır.

İslâm'da ibadetler tamamiyle kişisel olduğu, kişinin ölümünden sonra onun ibadetteki eksiklikliğini kimsenin tamamlayamayacağı kesin olduğu halde bazı fakihler buna aykırı fetva vermişlerdir. Örneğin, bedel haccı diye birşey yoktur yani birisi başka bir kişi için hacca gidip onun hac borcunu yerine getiremez. Haccın belli koşulları vardır: O kişinin parası olmak, geride bıraktığı bakmakla yükümlü olduğu kimselerin geçimini sağlamak, hac yollarının güvenli olması, kendi sağlık durumunun iyi olması vb. Bunlardan biri eksik olsa zaten haccın farzlığı o kişinin üzerinden kalkar.

Hacda kurban kesme işi de öyle. Bir kişi haccın bütün şartlarına sahip olsa hacca gittiğinde kurban kesmek ona vacip değildir, çünkü o Mekke dışından geldiğinden misafir sayılır. Hac ile umreyi birlikte yapmaya niyet ederse kurban kesmek vacip olur. Umrenin ise hiç bir dinî yönü yoktur. Diyanet örgütü bu durumu Türk hacılarına söylése gereksiz yere orada kurban kesip toprağa gömerek helâl malını haram yapmaz. Bunlar basit şeyler ama görevliler vatandaşı uyarmadığından zarara uğramıyor.²

Öte yandan, Afrika'da Asya'da milyonlarca insan aç, bunların pek çoğu da Müslüman. Suudî hükümeti, petrolden, hacılardan ayak bastı parası vb. şeylerden milyarlarca dolar kazanıyor, niye büyük bir konserve fabrikası yaptırıp bu kurbanların etlerini konserve yapıp oralara yollamaz? Yenilerde kurmuşlar ama o da yetersizmiş, böyle şey olur mu? Bu nasıl Müslümanlık anlayışı?

Yine bizde bir kişi ölünce bazı kişiler ölünün yakınlarına gidip ıskat-ı salat için hatim indireceklerini söylemekte ve pazarlığa girişmektedirler. Para

² Bu hususta O. Nasuhi Bilmen, 1947'de yayınlanan 'Büyük İslâm İlimihali' adlı eserinin 499. sayfasında şöyle diyor: "Kurban kesmek, hac ile umreyi birleştirmiş olanlara vaciptir. Yalnız hac eden âfakî (Mekke'de oturmayıp dışardan geldiğinden) misafir olduğundan kendisine kurban kesmek vacip değildir." Bu konuda daha değerli bilgiler için Ahmet Hamdi Kasaboğlu'nun, Diyanet Yayınları arasında çıkan (1965) "Hac Kimlere Farzdır" adlı değerli eserine bakınız.

ile Kur'an okunamaması ayrı bir şey, ölen adamın sağ iken kılamadığı namaz borcunun bu yolla ödeneceği gülünç. Böyle şey olur mu? Bu türden dine aykırı sırf hurafe o kadar çok şey vardır ki bunları asıl din kuralymış gibi halka inandırmaya çalıştıklarına insanın aklı ermiyor.

Bu konuda en önemli şey, dinin saf, temiz ve gerçek kurallarını saptamaktır. Ancak bu yolla dinle dünya işleri kolayca anlaşılır ve lâiklikle din arasındaki çelişkiler üzerindeki kavga biter.

Din ile dünya işleri arasındaki sürtüşmelerin önlenmesi çabaları ta Abbasiler çağından başlamış, dinle bilimin uyumluluğu sağlanmaya çalışılmıştır. Abbasiler halifesi Harun er-Reşid (halifeliği: 786-809) ve oğulları, doğu dillerinden ve Yunancadan Arapçaya bilimsel eserler çevirterek Müslümanları uyandırarak akılcı bir düşünce ortamı yaratmak istemişlerdir.

Halkın bilinçlendirilmesini hızlandırıp etkinleştirmek, yaygınlaştırmak için "Beyt ül-Hikme" denen bir bilim merkezi oluşturup yüzlerce eseri Arapçaya çevirtmişlerdir. Bu çabalar sonucu o hükümdarların zamanında İslâm âlemi dünyanın en ileri bölgesi oldu.

Türkiyedeki lâiklik ve din tartışmasının temel nedenlerinden biri de halkın cahil kalmasıdır. İngiltere, Fransa ve Almanya'da 12-14 yüzyıllarda yer yer üniversiteler açılırken bizde 1917'de açıldı.

Avrupa'da matbaa 1440'lı yıllarda icat edilip kısa sürede yüzlerce eser basılırken matbaa bize 1728'de girdi. Daha önce girse de bir yararı olmazdı çünkü, halkın okur yazarlık oranı sıfırdı. Osmanlılarda 1830'lu yıllara dek devlet yurttaşın eğitilmesini kendi görevi saymıyordu. Bu gereksinme ve yükümlülüğü ilk duyan, büyük devlet adamı 2. Sultan Mahmut (yönetimi: 1808—1839) oldu. O, devlet bütçesinin elverdiği ölçüde modern devlet okulları açtı, hatta teknik ve sosyal alanlarda gelişen yenilikleri öğrenip gelmeleri için Avrupa üniversitelerine öğrenci yolladı. O zamana dek bu yapılmadığı için Avrupa devletleri bilimde ve teknikte ilerleyip yeni savaş araç ve gereçlerini kullanarak bizi yenilgiye uğratıyorlardı.

Eğitimdeki bu çok olumlu girişime karşın medreseler hâlâ çağ dışı eğitimlerini sürdürüyorlardı. Böylece de, Avrupa'dan gelenler, modern devlet okulunu bitirenler ve medreseliler olmak üzere üç tür düşüncede insan yetişti. Bunun sonucu memleket gençleri cephelere bölündü. Bunlardan Türkçülük Türk Yurdu Dergisi'nde, İslâmcılar Sebilürreşad'da, çağdaşlaşma yanlıları İctihad Dergisi'nde düşüncelerini yaymaya çalıştılar. O za-

man da mektep-medrese; nizamiye mahkemesi-şer'îye mahkemesi ikiliklerinden herkes yakınıyordu.

Osmanlı İmparatorluğu'nun 624 yıllık devresinde şeriatın, dişe diş, göze göz demek olan "kısas", zina edenlerin toprağa gömülerek taşla öldürülmeleri demek olan "recm", içki içenlere sopa vurulması, hırsızın elinin kesilmesi gibi pek çok şeriat hükmü uygulanmadı. Bunların çoğu, örf yasalarına göre para cezası verme, sopa vurma gibi uygulamalarla cezalandırıldı.

Osmanlılarda en büyük din adamı sayılan şeyhülislamın akıl almaz ve mantıka aykırı acaip fetvaları artık aydın Türk halkını rahatsız ediyordu. Bu acaip fetvalardan birkaç örneği burada vermek istiyorum:

57. Osmanlı Şeyhülislamı Yenişehirli Abdullah Efendi (ölümü: 1743) "Behcet ül-Fetâva" adlı eserindeki bir fetvasında, cennette konuşulan dillerin Arapça ve Farsça olduğunu söylüyor. Bunun kadar mantıksız ve mesnetsiz bir şey olamaz; Hz. Muhammet zamanında İran fethedilmemişti yani o zaman İranlılar Zerdüş dininde idiler.

İstanbul'daki Padişah Hükûmeti 10 Nisan 1920 günü, Şeyhülislam Dürrizade Abdullah Efendi'nin bir fetvasını yayınladı. Buna göre Mustafa Kemal ile arkadaşları ve halife orduları dışındaki millî kuvvetler "kâfir" idi ve öldürülmeleri vacipti.

Atatürk yeni Türkiye Cumhuriyeti'nde de ayrı programlarla, ayrı zihniyette karşıt fikirli gençlerin yetişmesini, bunların birbirleri ile sürtüşmesini istemediğinden sağlam temellere dayanan köklü inkılâplarına girişti: 3 Mart 1924 günü TBMM'nin kabul ettiği 429, 431 sayılı yasalarla hem halifelik hem de Şer'îye ve Evkaf Bakanlığı kaldırıldı. Aynı gün çıkarılan 430 sayılı yasa ile eğitimin birleştirilmesi yani her tür eğitimin memleketin yetkili kurullarının hazırlayacağı programlarla devlet kontrolünde yapılması demek olan eğitimin birleştirilmesi "Tevhid-i Tedrisat" yasası kabul edildi.³ 9 Nisan 1924 tarihli Anayasa'da, devletin resmî dininin "İslâm" olduğu kaydı kaldırılarak lâikliğe fiilen geçilmiş oldu.

³ 3 Mart 1924 günlü 430 sayılı "tevhid-i tedrisat" eğitimi birleştirme ya da eğitim birliği yasası medreselerin kapatılıp bütün eğitim kurumlarının Millî Eğitim Bakanlığı içinde birleştirilmesiyle gerçekleştirildi.

Bu yasayı Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne getiren Saruhan (Aydın) milletvekili Vasıf Çınar yasanın gerekçesinde "bir ulusun bireyleri ancak bir tür eğitim görmelidir; iki tür eğitim bir ülkede iki türlü insan yetiştirir" diyordu.

Atatürk bu önemli lâiklik inkılâbını, toplum yaşamının bütün alanlarında gerçekleştirdi. Bunlar, eğitimde, hukukta, kadın haklarında, giyim kuşamda gerçekleşti.

Bir ülkede lâikliğin sağlıklı gelişmesinde en büyük tehlike, dinin ana ilkelerini, gerçek amacını bilmeyen din adamlarından gelir. Bu bakımdan din adamlarının ülkenin ve ulusun tarihini, müspet ve sosyal bilimleri, çağın politik ve ekonomik akımlarını iyi bilmeleri gerekir. Böyle olmazsa, din kuralları ve temelleri tek yönlü yorumlanmış, halka dinin ruhu değil şekli öğretilmiş olur. Oysa ki din şekil değil özdür. Şekilcilik kişiye ve topluma yarar değil zarar getirir, sürtüşme yaratır.

Birçok din için de duyarlı konulardan olan hurafelere, batıl inançlara saplanma, giyinme biçimi, evlenme, boşanma, kadın erkek ilişkileri, faiz konuları, iyi yetişmemiş, çağın koşullarından habersiz din adamlarının elinde yanlış yorumlanıp, dinle toplum ilişkilerini bilmeyen halk arasında anlaşmazlıklar yaratılmış olur.

Yakın tarihimizde bunun acı örnekleri görülmüştür. Bazı yerlerimizde, düğünlerde davul çaldırmanın haram olduğu, matbaanın, yıldırım siperinin (paratoner), coğrafya dersinde harita kullanmanın, öğrencilerin sıralarda oturmasının dine aykırı olduğu söylenmiştir.

Değerli düşünce adamı ve hukukçu Ali Fuad Başgil, şöyle demektedir: "...Gerçek şudur: Bugün batı medeniyeti yolunu tutan memleketlerde dinî hayat ile iş ve ilişkiler hayatı fiilen birbirinden ayrılmış ve her gün biraz daha ayrılmaktadır. Tanzimattan hatta evvelinden yani aşağı yukarı yüz elli yıldanberi Türkiyemiz de bu iki hayatın birbirinden ayrılması yolundadır. Türkiye'yi bu yoldan çevirmek ve devlet hayatını yeniden din çerçevesi içine sokmak, kimsenin elinde ve iktidarında değildir. Dereleri yokuş yukarı akıtamayız, sadece yollarını açıp akışlarını düzeltebiliriz."

Biraz önce de değindiğimiz gibi Türkiye'de lâikliğin dindarlıkla dinselikle ilgili olmadığını, onun, çağdaş uygarlık düzeninin vazgeçilmez bir temeli olduğunun iyi anlaşılmasında eğitim ve öğretim örgütlerinin, diyanet işleri örgütünün çok büyük rolü vardır. Bu alanlarda çalışacaklara önemli görev düşer. Bu nedenle, bütün gücümüz ve imkânlarımızla, hiç kimseye, hiç bir şekilde taviz vermeden aydın, çağın gereklerini, gelişimini, uygarlığın akışını iyi bilen kültürlü din adamı yetiştirmemiz şarttır.

Öte yandan gençlerimize ilkokuldan başlayarak, millî şuuru, yurt sevgisini benimsetecek, kısa, özlü Türk tarihi öğretilmeli. Bunu yaparken,

dünyanın en eski milleti olarak varlığını yüzyıllar boyu sürdüren şanlı geçmişimizi, Kurtuluş Savaşı'nda olduğu gibi millî birlik ve beraberlik içinde bulunduğumuz zaman neler yapabildiğimizi vurgulayarak öğretmeliyiz.

Doğuştan cesur, zeki ve akıllı bir yapıya sahip olan Türk ulusu, yeraltı, yerüstü zenginlikleri, stratejik konumu, doğa güzellikleri bakımlarından dünyanın en güzel yerini yani Anadolu'yu yurt olarak seçip bin yıl önce yerleşerek bize miras bırakmışlar, Avrupa'nın pek çok ülkesini de yönetimleri altına almışlar. Bütün bu nedenlerden dolayı herkesin gözü yurdumuzda ve üzerimizdedir. Düşmanlarımız çok ve acımasız, ellerine fırsat geçtiğinde neler yaptıklarını, neler yapmak istediklerini Birinci Cihan Savaşı sonunda, Kurtuluş Savaşı ve Kıbrıs olayı sırasında bütün çıplaklığıyla gördük.

Şu son yıllarda, ta...1915'li yıllarda olduğu söylenen sözde Ermeni soykırımı sorununun ortaya çıkarılması, hiçbir hak ve yetkileri olmadığı halde Avrupa Konseyi'nde, hele ABD parlamentolarında, meclislerinde gündeme getirilmesi, Bulgaristan'daki ve Yunanistan'daki Türklere karşı, mal ve can güvenliğini, insan haklarını ayaklar altına alan insanlık dışı muameleler; Kıbrıs'ta 1970'li yıllardan beri Rumlar tarafından oynanan oyunlar, iki Türk köyü halkını diri diri toprağa gömen bu Rumların hâlâ korunması; ülkemizdeki birliği, güvenliği bozmak için militanlar yetiştirip güney - doğu bölgelerimize yollayarak masum kadın, çocuk ve ihtiyarları öldürtmeler, yüzyıllar öncesinden ta Osmanlı İmparatorluğu yönetiminden gelme kuyruk acılarının, kıskançlıkların sürüp geldiğini acı örnekler olarak göstermektedir.

İşte bütün bunları gözönüne alarak bu güzel yurdun sahipliğine layık kişiler olmak, onu imar etmek, daha güzelleştirmek için her yönden kendimizi iyi yetiştirmeliyiz. Dünyada, ilerlemiş, zengin ve güçlü devletler saygı görür, bunu hiçbir zaman unutmamalıyız ve gözardı etmemeliyiz.